ОСНОВНО УЧИЛИЩЕ
„Св. св. КИРИЛ И МЕТОДИЙ” гр. Балчик, общ. Балчик, обл. Добрич
адрес: **п.код 9600 ул. „Христо Ботев” № 6**
директор: **инж. Кристиана Иванова –GSM: 0887589019;*e-mail*: info-800059@edu.mon.bg**

Утвърждавам:……
Директор:инж. Кристиана Иванова

МЕХАНИЗЪМ

ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА УЧИЛИЩНИЯ ТОРМОЗ МЕЖДУ УЧЕНИЦИТЕ

на ОУ „Св. св. Кирил и Методий” - гр. Балчик
учебна 2026/2027 година

Настоящият МЕХАНИЗЪМ за противодействие на училищния тормоз между учениците в ОУ”Св.св.Кирил и Методий”- гр.Балчик е приет на заседание на Педагогическия съвет с Протокол № 23/01.09.2025 г. и утвърден със заповед РД-03-16 /15.09.2026 г. на Директора на ОУ”Св.св.Кирил и Методий” - гр.Балчик

I. Дефиниция:

Тормозът (bullying) е форма на насилие, която се определя като *сбор от съзнателни негативни постъпки, които са дълготрайни, насочени към един и същ ученик от страна на един ученик или група*. Насилието между деца в училище обхваща широк спектър от прояви. То е явление със сериозни размери и оставя дълготрайни последици върху психичното здраве и поведението както на децата, които търпят насилие, така и на онези, които го извършват. Тормозът между връстници се разглежда от много автори като групов феномен (Craig and Peplar, 1997). Случаите на насилие се извършват в групова среда, в присъствието на други връстници и в отсъствието на възрастни. Дан Олвеус (Olweus, 1993) определя тормоза 3 като сбор от съзнателни негативни постъпки, които са дълготрайни, насочени към един и същ ученик от страна на един ученик или група. Тормозът може да се случва както във физическата среда, така и във виртуалната среда (кибертормоз). Бурното развитие на електронните комуникации през последните години доведе до нарастване на проявите на насилие, които се извършват чрез интернет или мобилен телефон. Тук спада разпространяването на: - обидни, заплашителни и подигравателни текстови съобщения по мобилен телефон, електронните средства за комуникация или в социалните мрежи; - разпространяване на материали, които уронват достойнството на детето или го унижават: снимането на детето с мобилен телефон и свободното разпространяване на снимки или видеозапис в интернет или по други канали без негово съгласие, кражба на самоличност, разпространение на слухове в социалните мрежи др. Един от признаците, че дете може би е жертва на кибертормоз, е рязката смяна на настроението и поведението му при използване на интернет или при получаване на обаждане по мобилен телефон – например детето става мълчаливо и боязливо. Конкретни примери, както и разграничаването на нивата на различните форми на тормоз с оглед причиняване на различна по степен вреда, са представени в по-долу таблицата. Класификация на формите на тормоз и предприемане на съответни действия. Физическият тормоз е формата, която възрастните най-често забелязват и затова често мерките за справяне обикновено са насочени именно към нея. Психическият и социалният тормоз по-трудно могат да бъдат установени, тъй като те не са така видими, а и децата, от своя страна, нямат нагласата да споделят с възрастните за своите преживявания. В много случаи социалният и психическият тормоз, като обидните думи и прякори, социалното изолиране и други се подценяват и считат за нормална част от процеса на социализация и израстване на децата. Тормозът, независимо от това как се упражнява, е деструктивен и опасен вид насилие. Следователно усилията за справяне с насилието от деца над деца в училище трябва да бъдат насочени към всички проявления на това явление, а не само към неговите физически форми.

Ключови в разбирането за тормоза са следите характеристики на това поведение:

1. злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи дете;
2. извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унизи или изолира от социалния живот;
3. повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на агресия.

Тормозът обхваща много широк спектър от поведения: преки нападения (удряне, заплаха или принуда, дразнене, подигравка, наричане с обидни прякори, сексуални забележки, откradване или повреждане на лични вещи) или непреки (например разпространяване на слухове или насърчаване на другите да отхвърлят или изключат някого от приятелската среда).

Проявите на тормоз най-общо могат да бъдат разделени на следните основни групи:

- ✓ **Физически тормоз** – блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение.
- ✓ **Вербален тормоз** – подмятания, подигравки, унижение, заплахи, обиди.
- ✓ **Психичен тормоз** – подмятане, подиграване, закачане, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на имущество, кражба и хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене.
- ✓ **Социален тормоз** – избягване, игнориране, изключване от дейността, одумване и разпространение на злобни слухове, натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с децата, обект на тормоз, изолиране.
- ✓ **Сексуален тормоз** – представлява всяка форма на нежелано словесно, несловесно или физическо поведение със сексуален характер, имащо за цел или водещо до накърняване на достойнството на лицето, и по-специално създаване на смущаваща, враждебна, деградираща (принизяваща), унизителна или обидна обстановка. Включва измислянето на сексуализирани прякори или имена, коментари за външността на някой и подигравки със сексуално значение, неподходящо докосване, бележки и надписи със сексуално съдържание и т.н. до по-екстремни форми на нападение и насилие.

II. Мерки за намаляване на риска от училищен тормоз между учениците:

1. На всички нива защита и отстояване на човешките права и проява на междуетническа толерантност.
2. Запознаване на учители, възпитатели, родители и ученици със Заповед № РД 09-1871/18.12.2015 г. на Министъра на образованието и науката и с настоящия „Механизъм за противодействие на училищния тормоз между учениците в ОУ ”Св. св. Кирил и Методий”- гр. Балчик“ и чрез сайта на училището.
3. Провеждане на колективни и индивидуални срещи с цел информиране от класните ръководители „Какво е насилие и тормоз и как да го разпознаваме“ сред родители на родителски срещи и в приемното време на класния ръководител и сред ученици в час на класа.
4. Извършване оценка на тормоза:
   - **I учебен срок:**
     05-09.10.2026 г.
     01-07.12.2026 г.
   - **II учебен срок:**
     22-26.03.2027 г.

Анкетата се провежда от класните ръководители!

Резултатите – обобщени от Координационен съвет за мониторинг и справяне с насилието и училищния тормоз във връзка със системата за превенция на училищния тормоз и насилието се предават на Директора на ОУ „Св.св.Кирил и Методий”- гр.Балчик, обсъждат се на Педагогически съвет и с тях се запознават заинтересованите страни.

5. Включване в обучения за повишаване на квалификацията на педагогическите специалисти в областта на справяне с училищния тормоз, съгласно Плана за квалификационна дейност за 2026/2027 учебна година.

III. УЧИЛИЩНА ПОЛИТИКА ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА В УЧИЛИЩЕ

1. Принципи, ценности, философия. Основен принцип при изграждането на училищна политика за противодействие на тормоза в училище е прилагането на цялостен училищен подход, полагане на координирани и последователни усилия за предотвратяване на тормоза и създаване на по-сигурна училищна среда. За да се изгради защитната мрежа е необходимо да се поставят ясни граници, да се формират ценности, да се създадат правила и процедури, които не допускат прояви на насилие и тормоз в училище. Основните въпроси, които трябва да намерят отговори тук, са: Има ли правила и решения във връзка с всяка една проява на тормоз, дефинирана в текста по-горе? Има ли система за превенция? Създадени ли са условия за превантивна работа с класа? Включени ли са учениците в образователни дейности, семинари, работилници, които да ги запознават с различните форми на тормоз и насилие, да възпитават уважение и толерантност към различията, да развиват чувствителност към границите на другия, етика на взаимоотношенията, кое поведение е приемливо и кое – не, как да се реагира на неприемливо поведение и др.? Получават ли децата помощ, когато я поискат и каква? Имат ли капацитет учителите, учениците и родителите да реагират на различните форми на тормоз? От какъв вид допълнителна подкрепа или обучение имат нужда, за да могат да участват ефективно и да се спре с безразличието? От какъв вид сътрудничество и помощ с други, външни за училището служби, организации или институции, има нужда? Кои са те и как могат да бъдат привлечени? Действа ли в училището ефективна система за дежурства и обхваща ли тя местата, на които най-често се случва насилието?

   Причините за насилието са много и комплексни и училището трудно би могло да повлияе на всички. То може обаче успешно да намали тези фактори, които са свързани със средата в училище и които допринасят за проявата на агресия и за утвърждаване на агресивни модели на поведение, чрез:

   1.1 • системни усилия за възпитаване у децата на социални умения и нагласи, които не допускат насилие във взаимоотношенията;

   1.2 • подобряване на физическата среда в училище (с фокус върху класните стаи), която не съдържа предпоставка за изява на агресивното поведение и в същото време създава условия за формирането на класа като общност;

   1.3 • работа с нагласите към ученето, които намаляват съревнователния елемент между учениците за сметка на екипната работа и споделяне на проблеми в общността на класа, както и проектно-базирано обучение, включително и изнесени дейности, които дават отлични резултати в тази посока;

1.4 • следване на последователни стъпки за подкрепа и разбиране на последиците от насилието и за справяне с неприемливото поведение на децата, които не наблягат на наказанието.

Училищната политика се реализира на равнище училище и на равнище клас, като на всяко едно от тези равнища се осъществяват дейности по превенция и интервенция (реакция). Превенцията на тормоза включва комплекс от мерки, които имат за цел ограничаване и/или елиминиране на предпоставките и рисковите фактори, допринасящи за насилието. Превенцията поставя приоритет върху дейности на равнище клас, например създаване на правила на отношения в класа, морално възстановяване на щета, тематични дискусии, регулярно провеждани в часа на класа или по друго време. Дискусиите са възможност в класа да се поставят за обсъждане въпроси, които вълнуват или смущават децата, като по този начин се създава пространство за отработване на агресията чрез говорене, разиграване на ситуации, тяхното обсъждане и съответно осмисляне. Интервенциите включват действия и мерки, които целят спиране и разрешаване на възникнала вече ситуация на тормоз, като се отчитат индивидуалните потребности на всяко дете, въвлечено пряко или косвено в ситуацията, и се прилага принципа на най-добрия интерес на детето. В по-голямата си част интервенциите включват отговора на училището при възникнали ситуации на тормоз.

2. Разработване и въвеждане на система за предотвратяване и противодействие на тормоза в училище

2.1. Дейности на равнище училище включват оценка на проблема, създаване на координационен съвет, изготвяне на план за противодействие на училищния тормоз и създаване на единни училищни правила:

• Оценка на проблема -Оценката и анализирането на проблема е първата стъпка към неговото решаване. Оценката на проблема изисква да се даде отговор на следните въпроси: Осъзнава ли се проблемът и какво се знае за него? Кои видове и какви форми на тормоз има в училището? Колко често те се проявяват? Къде са местата, на които най-често се случват? Кои са участниците? Как се е реагирало до момента? Какво следва да се предприеме, за да бъде реакцията ефективна? Оценката следва да се извършва в началото и в края на учебната година. Тя се организира от училищното ръководство. За целта могат да се използват редица инструменти, като специални въпросници, дискусии с участие на цялата училищна общност, фокус групи с деца, учители и родители и др. Резултатите от оценката и наличието на проблем се обсъждат на педагогически съвет, и в подходящ формат – и с родителите и децата.

• Създаване на координационен съвет с ясни функции и делегирани отговорности, който да отговаря за планиране, проследяване и координиране на усилията за справяне с тормоза. Съветът се ръководи задължително от зам-директор и включва учители, ученици и родители.

• Изготвяне на план за съответната учебна година за противодействие на училищния тормоз, съдържащ описание на всички дейности по превенция и интервенция на равнище клас и училище с оглед на потребностите, вследствие от оценката в началото и в края на годината. Той е със срок една учебна година и се ревизира и актуализира всяка учебна година.

• Създаване на единни училищни правила- е неизменна част от превантивните дейности, които се предприемат на равнище училище. Този процес се свързва със следните дейности:

1. формулиране на предложения от всеки клас за правила на поведение и ценности;

2. обобщаване на всички предложения за правила на поведение и ценности,

направени от класовете и формулиране на общоучилищни ценности и правила, които да

бъдат част от училищната политика;

3. договаряне на единен механизъм, включително разписани ясни отговорности, за реагиране при всяка проява на тормоз и насилие;

4. при необходимост разработване на предложения за промени в Правилника за дейността на училището и обсъждането им с училищната общност;

5. ясно разпределение на конкретни отговорности на всички работещи в училището;

6. подобряване на системата от дежурства с оглед обхващане на местата, в които на етапа на оценка е установено, че се извършва тормоз;

7. включване на експерти, родителите и самите ученици в процеса на създаване и реализиране на всички интервенции;

8. повишаване квалификацията на учителите за работа с програмите, включително реализиране на специализирани обучения за определени категории от работещите в училище за справяне с критични ситуации и други;

9. разработване на мерки за привличане на родителите;

10. информиране и актуализиране на информацията за наличните ресурси на общинско ниво – съществуващи услуги и програми за превенция и противодействие на насилието и тормоза в училище;

11. осигуряване на реални партньорства с външни на училището служби, организации и специалисти;

12. насочване към здравни и социални услуги за децата и техните семейства.

Интервенцията на равнище училище включва водене на училищен дневник и процедури за управление на информацията, иницииране на работа по случай и насочване на случай към други служби.

• Водене на училищен дневник със случаи и управление на информацията - дневникът със случаи се създава единствено за целите на анализа и планирането на цялостна училищна политика за противодействие на насилието и тормоза в училище. В него се документират единствено ситуациите, съответстващи на нива две и три според приетата класификация при които е необходима и намесата на координационния съвет. Ситуацията, която следва да се впише в Дневника за регистрираните случаи на тормоз между учениците, съдържа следната информация: дата; какво се е случило – кратко описание на ситуацията, кога се е случило, кои са участниците; кой служител е регистрирал ситуацията – име и подпис; какво е предприето като действия (интервенция); кои отговорни участници са информирани (институции, органи, родители); как е приключила ситуацията или на какъв етап е и какво предстои. На базата на вписаните ситуации, координационният екип извършва оценка на риска. Екипът е отговорен за анализа и разпознаването на ученици, които участват и се въвличат в ситуации на тормоз, без значение дали извършват проявите или са пострадали от насилието. Анализът е подчинен на цели за извеждане на необходимост от индивидуална работа по случай с ученик, който се намира в ситуация на риск. Екипът създава процедура за откриване и работа по случай в училище.

• Процедура за откриване и работа по случай

При предприемане на индивидуална работа по случай с ученик на базата на направения анализ, координирането на работата се осъществява от психолог. Информацията за вписаните в Дневника със случаи на училищен тормоз се съхранява от член на координационния съвет, определен от директора на училището.

• Насочване на случаи към външни служби - при идентифициране на ситуация на тормоз, следва незабавно да се уведомят органите за закрила на детето: ОЗД и/или полиция. Уведомените институции започват проверка на сигнала по реда на Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие, и за взаимодействие при кризисна интервенция. Основната цел на Координационния механизъм е да бъдат обединени ресурсите и усилията на професионалистите и органите за закрила за осигуряване на ефективна система за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие.,

2.2. Дейности на равнище клас - включва приоритетно обучителни дейности и работа с клас:

• Обучителни дейности, в които водеща роля има класния ръководител За работата на равнище клас следва да се прилагат всички форми на групова работа, дискусии, решаване на казуси, ролеви игри, споделяне на опит, като се използват възможностите на часа на класа, учебни предмети от задължителните учебни часове, различни извънкласни и извънучилищни дейности. Необходимо е да се извеждат теми от учебното съдържание, които може да се използват за работа и анализ по проблема насилие, свързани с правата на децата, ценностите, социалните роли, функционирането на групите и институциите и т.н.

Целта е да се създаде пространство, в което се говори открито за тормоза и се работи за формирането у децата на нагласи и социални умения, недопускащи насилие, като например емпатия, толерантност и уважение към различията, решаване на конфликти и др. Децата трябва да се стимулират първо сами да дават отговори на поставените въпроси, а след това да се предлагат официални дефиниции. Всяка първа дискусия трябва да започне с договаряне на правилата за работа, като например – всеки има право да каже какво мисли, всеки има право да бъде изслушан, мненията не се омаловажават и т.н. Основните теми могат да бъдат:

1. Какво представлява тормозът, разпознаваме ли го?

2. Какви са преживяванията на извършителя, последователите, потърпевшия? (някои видове поведение като присмиването може да изглеждат като игра или шега, но обиждат и водят до негативни емоции у този, към когото са насочени и до това той да се чувства унизен или заплашен).

3. Как се чувстваме, когато видим прояви на тормоз и какво правим?

4. Какво можем и искаме да направим?

5. Кои са основните ценности, правила на поведение, които следва да приемем? Как можем да ги прилагаме? Разглеждането на последната тема трябва да завърши с изработването на общи правила на поведение и договаряне на процедура, в случай на нарушаване на правилата. Правилата се пишат и се поставят на видно място в класната стая, за да могат децата да се придържат към тях в конкретни ситуации. Въпреки че това са дейности на равнище класна стая, те могат и е важно да се приложат и с родителите, както и с учителите.

Интервенцията на равнище клас се отнася до ситуациите от ниво едно и две според приетата класификация

2.Дейности с включване на родители- привличането на родителите е важна част от реализирането на училищната програма и важно условие за нейната ефективност. Родителите се привличат като партньори в дейностите по превенция, както и в случаите на интервенция. Родителското съдействие може да има различни измерения, като:

• родители - специалисти от областта на помагащите професии (психолози, социални работници, медиатори, лекари, свещеници) с чиято помощ могат да се реализират ценни училищни инициативи и други;

• родители, които могат да станат посредници между училището и родителите или други организации и институции;

• родители, които могат да осигуряват ресурси – в натурални показатели, услуги или финансови средства , за изпълнение на училищните дейности. При включване на родителите се има предвид следното: - във всички случаи е необходимо родителите да бъдат уведомени за случилото се, както и за предприетите от училището действия за разрешаване на ситуацията; - в разговора е важно да се акцентира върху необходимостта родителите да не критикуват другото дете или групата деца, а да се опитат да погледнат на ситуацията през погледа на другата страна; - родителите трябва да бъдат запознати, че критиките, обидите и неглижирането на другото дете или деца от тяхна страна само ще задълбочат конфликта; - разговорът трябва да бъде проведен на подходящо място, в партньорски взаимоотношения, като се предостави отворено пространство за споделяне на техните опасения и гледни точки; - от разговора могат да бъдат изведени конкретни договорености кой какво може да предприеме и какво се очаква като резултат;

3. Ресурсна обезпеченост-училищното ръководство е необходимо да осигурява:

- обучение за служителите си всяка година;

изградени механизми за взаимодействие с различни институции;

- обучени специалисти за интервенция в ситуации на тормоз в училището, а при

липса на такива да се обърне към външни за училището специалисти, които са обучени за интервенция в ситуации на тормоз;

- информация, материали по темата за насилието и тормоза в училище,
- информация за наличните ресурси в общността и други.

IV. Процедури и алгоритъм при установен тормоз между учениците:

ТАБЛИЦА 1. КЛАСИФИКАЦИЯ НА ФОРМИТЕ НА ТОРМОЗ И ПРЕДПРИЕМАНЕ НА СЪОТВЕТНИ ДЕЙСТВИЯ			
Ниво на тормоз	**Отговор на училището**	**Документиране**	**Последователност на процедурите за интервенция**
ПЪРВО НИВО - НИСКО НАРУШАВАНЕ НА ПРАВИЛАТА: • **Форми на физически тормоз** са например: леко удряне, бутане, щипане, драскане, дърпане на коса, хапане, подритване, замърсяване или разрушаване на нечия собственост. • **Форми на вербален тормоз** са например: подмятания, подигравки, унижение, заплахи, обиди, нецензурни/неприлични коментари; • **Форми на психически тормоз** са например:	На първо ниво, по правило, действията се предприемат автономно от класен ръководител или учител заедно с родител, като се предприема педагогическа работа – индивидуално, за група ученици или за целия клас. При наличие на щети от материален характер – те се възстановяват.	Ситуациите от първо ниво не се регистрират.	1) Верифициране на подозрение или откриване на ситуация на тормоз – подробно информиране за случилото се от всички участници. 2) Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервенция към всички участници. 3) Уведомяване на родител

омаловажаване, клюкарене, обиждане, осмиване, засрамване, подвикване, ругаене, клеветене, измисляне на прякори. • **Форми на социален тормоз** са например: подмятане на коментари, подигравателно, изключване от групови или съвместни дейности, фаворитизация/предпочитания, базирани на различие, разпространяване на слухове.		По изключение, ако насилственото поведение се повтаря, педагогическата работа не дава резултат, последствията са по-сериозни, ако се касае за насилие от страна на група към индивидили ако едно и също дете или ученик бива тормозено нееднократно в ситуации, класифицирани като първо ниво,то тогава следва се да предприемат ндействия,предписани за ситуации от нива две или три.	4) Консултации - предприемане на индивидуални разговори с участниците. 5) Мерки и действия от страна на класен ръководител -

• **Форми на сексуален тормоз** са например: показване на неприлични жестове и действия, вербален тормоз със сексуално съдържание, разпространение на истории и изображения със сексуален подтекст. • **Форми на кибертормоз** са например: обидни обаждания и изпращане на обидни съобщения (SMS, MMS, съобщения в социалните мрежи, др.)			намиране на решение, което удовлетворява страните и служи за пример на наблюдателите. 6) Мониторинг на предприетите мерки и действия.
Ниво на тормоз	**Отговор на училището**	**Документиране**	**Последователност на процедурите за интервенция**
ВТОРО НИВО – ПОВТАРЯНЕ НА ЕДНИ И СЪЩИ НАРУШЕНИЯ НА ПРАВИЛАТА ИЛИ С ПО-СЕРИОЗНИ ПОСЛЕДИЦИ: • **Форми на физически тормоз** са например: шамаросване, удряне, стъпкване или късане на дрехи, ритане, обграждане, плюене, отнемане и разрушаване на нечия собственост, дърпане на нечий стол изпод него, дърпане за уши или коса. • **Форми на вербален тормоз** са например: подигравки, отправени пред целия клас или	На второ ниво, по правило, действията се предприемат от класен ръководител заедно с психолог или педагогически представител на координационния съвет и директор и задължително участие на родител. Ако присъствието на родител не е в най-добър интерес на детето,	Ситуацията на тормоз се описва в Дневника за ситуации на тормоз и се предприема работа по случай. Възстановяване на щети при наличие на такива.	1) Верифициране на подозрение или откриване на ситуация на тормоз. 2) Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервенция към всички участници. 3) Уведомяване на ОЗД и/или органите на полицията при ситуации с по-сериозни последици по преценка на класния ръководител заедно с

група, публично унижение, обиди; • **Форми на психически тормоз** са например: изнудване, заплашване, несправедливо наказание, забрана за общуване, отхвърляне и манипулация. • **Форми на социален тормоз** са например: интригантстване, разпространяване на слухове, публично отхвърляне и игнориране, неприемане, манипулиране и използване. • **Форми на сексуален тормоз** са например: сексуално докосване, показване на порнографски материали, показване на интимни части на тялото и сваляне на дрехи, подтикване или принуждаване към сексуални действия, заснемане в сексуални пози. • **Форми на кибертормоз** са например: непоискано заснемане и разпространяване на снимки и видео, злоупотреба с блогове, форуми, социални мрежи, заснемане без разрешение.	например би го наранил, застрашил безопасността му или би нарушил училищната процедура, директорът следва да се обърне към отделите за закрила на детето. Координационният съвет прави оценка на риска и се инициира индивидуална работа по случай.		психолога/педагогическия съветник или директора; Уведомяването е задължително и незабавно, когато се отнася до случаи на сексуален тормоз, проявяващи се в подтикване или принуждаване към сексуални действия. 4) Уведомяване на родител. 5) Консултации. 6) Мерки и действия - работа на координационния съвет: анализ на ситуациите от регистъра и предприемане на индивидуална работа по случай с ученик в риск от тормоз и разписване на индивидуална програма. 7) Мониторинг на предприетите мерки и действия.

Ниво на тормоз	Отговор на училището	Документиране	Последователност на процедурите за интервенция
ТРЕТО НИВО – ЗЛОУПОТРЕБА СЪС СИЛА, КАКТО И ПРИ ЕКСТРЕМНИ СИТУАЦИИ, В КОИТО СЪЩЕСТВУВА ОПАСНОСТ ЗА ЖИВОТА И ЗДРАВЕТО ИЛИ ЗА ТЕЛЕСНИЯ ИНТЕГРИТЕТ, ЗА КОЙТО И ДА Е ОТ УЧАСТНИЦИТЕ В СИТУАЦИЯТА: • **Форми на физически тормоз** са например: сбиване, задушаване, събаряне, причиняване на изгаряния и други наранявания, намушкване с остър предмет, провесване от прозорец или високо място, лишаване от храна, излагане на ниски или високи температури и заплашване с оръжие. • **Форми на вербален тормоз** са например: закани, заплахи, обиди, клетви, които накърняват сериозно достойнството, публично унижение и др.; • **Форми на психически тормоз** са например: сплашване, изнудване със сериозни заплахи, насилствено отнемане на пари и вещи, ограничаване на движението, склоняване за	На трето ниво, по правило, уведомяването на ОЗД и/или органите на полицията става незабавно от служителя на училището, идентифицирал тормоза. Действията на ниво училище се предприемат от директор заедно с координационния съвет със задължителното участие на родител и компетентни власти, организации и услуги (центрове за социална работа, здравни центрове, отдел закрила на детето, полиция и др.). Ако присъствието на родител не е в най-добър интерес на детето, например би го наранил, застрашил безопасността му или би нарушил училищната процедура, директорът следва да информира центъра за социална работа, отделите за закрила на детето и/или полицията.	Ситуациите на тормоз от трето ниво се описват в Дневника за случаи на тормоз, като по тях се предприема интензивна работа по случая, включваща всички участници, правят се оценки на потребностите и план за действие, както и се инициират процедури в съответствие със закона. Ако друга организация или	1) Верифициране на подозрение или откриване на ситуация на тормоз и незабавно уведомяване на ОЗД и/или органите на полицията. 2) Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервенция към всички участниците. 3) Уведомяване на родител. 4)Консултации- предприемане на индивидуални разговори с участниците. 5) Мерки и действия от страна на координационния съвет, интензивна работа по случай, информиране и насочване към

употреба на наркотични и други психотични вещества, включване в деструктивни групи и организации. • **Форми на социален тормоз** са например: заплахи, изолация, групово измъчване на индивид или група и организиране на затворени групи (банди), последиците от които нараняват други. • **Форми на сексуален тормоз** са например: съблазняване от друго дете или възрастен, злоупотреба с власт при подстрекаване, изнудване, склоняване и/или принуждаване към сексуални действия, блудство, изнасилване, кръвосмешение. • **Форми на кибертормоз** са например: повторно действие на непоискано заснемане и разпространяване на снимки и видеозаписи, злоупотреба с блогове, форуми, социални мрежи, заснемане без разрешение, заснемане на сцени на насилие, разпространение на записи и снимки на детска порнография.	Отговорът на училището може да включва насочване към местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните и полицията, ОЗД и община по силата на координационнния механизъм; съставяне на Протокол за тормоз и възстановяване на щетата; включване на учениците в допълнителни програми, насочване към услуги в общността.	услуга е въвлечена в работата с ученика, училището установява връзка с тези организации или услуги и хармонизира дейностите.	други служби и/или услуги от страна на директора. 6) Мониторинг на предприетите мерки и действия.

V. Действия при разрешаване на установен училищен тормоз между учениците:

Важно е да се разграничат случаите, когато не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между децата. За целта е необходимо да се наблюдава поведението на децата, включително и на тези, които само присъстват без активно да участват. По-голяма част от ситуациите на тормоз следва да бъдат овладени от учителите и възпитателите, а някои от самите деца. Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест.

Първа стъпка: Прекратяване на ситуация на тормоз

Задължение на всеки учител и възпитател е да се намеси, за да прекрати ситуация на тормоз, на която е станал свидетел:

- В случай на физически тормоз децата трябва да бъдат разделени и да се прекрати физическият контакт между тях незабавно;
- Не трябва веднага да се разпитва за случилото се, да се обсъждат причините за насилието или да се изяснява ситуацията. Това може да се случи на по-късен етап. Важното е учителят ясно да обяви пред всички, че това е насилие и то е недопустимо поведение. В този момент не е добре да се разпитва за подробности и детето, което е потърпевшо, особено в присъствието на насилника и други деца, защото това може да урони неговото достойнство;
- Често спонтанната реакция на възрастните е заставането на страната на „жертвата“ и наказване на „насилника“. Ключово при интервенцията на възрастните е приемането на разбирането, че детето, обект на тормоз, не се нуждае от състрадание, а детето, извършител на тормоз, не се нуждае от наказание, особено което го унижава, а от състрадание, за да може то да развие това чувство към другите. Липсата на състрадателност е една от основните причини, поради която се упражнява тормоз.

Втора стъпка: Реакции спрямо детето, което е упражнило тормоз:

- Когато става въпрос за първа проява, която не е тежка по отношение на нанесената вреда, може да се приложи подходът за възстановяване на щетата и е необходимо задължително да се уведоми класния ръководител.
- Той се прилага от класния ръководител или психолог. Важно е учителят със спокоен и умерен тон, както и с държанието си, да покаже ясно, че проблемът е в начина на поведение, а не в личността на самия ученик, и че се действа с оглед отново да се възстановят ценностите, към които цялото училище се придържа, а не за да бъде наказан.Ученикът сам избира и решава как ще поправи грешката си, с което отново ще се възстанови нарушената ценност. С това негово решение трябва да се съгласи и ученикът, който е бил потърпевш от тормоза. Като първа стъпка класният ръководител изслушва детето. Не е

желателно детето да се изслушва съвместно с потърпевшото дете. След изясняване на ситуацията и постигане на договорка, класният ръководител за определен период от време може да проследява поведението на децата и да дава обратна връзка.

<u>Трета стъпка:</u> Реакции спрямо дете, което е обект на тормоз:

Работата с деца, които са обект на тормоз, трябва да бъде насочена към формиране у тях на умения за справяне с подобно поведение.

- Важно е класният ръководител да поговори с детето, по възможност още същия ден, за да разбере какво точно се е случило. Ако е необходимо отделни факти могат допълнително и дискретно да бъдат проучени.
- Погрешно е открито и публично пред другите деца да се оказва подкрепа на потърпевшото дете, защото това допълнително ще урони достойнството на детето пред неговите връстниците.
- При този първи разговор е важно да се предложи на детето подкрепа, като се остави то само да определи какво точно ще му помогне да се почувства сигурно.
- Подчертава се поверителността на разговора, като се спомене кои ще бъдат уведомени за случилото се.
- Никога не трябва да се предлага среща между дете, жертва на насилие и неговия мъчител с цел да се помирят и да се разберат. Такива срещи могат да доведат до неблагоприятни последствия.
- Класният ръководител наблюдава детето в следващите дни, за да се увери как се чувства и при необходимост отново разговаря с него.

<u>Четвърта стъпка</u>: Реакции спрямо наблюдателите:

- Класният ръководител изтъква тези, които са се намесили в защита ценностите на училището. На останалите се споделя очакването да направят същото, ако се случи в бъдеще.
- Убеждение за отговори на насилието с думи, търсене на помощ и съобщаване за случая.
- Класният ръководител насърчава учениците за грижа спрямо тормозеното дете.

VI. Училищна система за насочване към други служби:

1. В случаите, при които поведението на детето се отличава с изразени агресивни прояви, снижен контрол върху гнева, склонност да разрешава конфликтни ситуации с насилие, УК за борба с противообществени прояви на малолетни и непълнолетни и превенция на насилието / зап.№РД-03-35 от 15.09.2026 г./ предлага на Директора да бъде потърсено съдействие от страна на

Отдел „Закрила на детето“, Местната комисия борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни, полицията и всички останали участници в мултидисциплинарния екип по силата на координационния механизъм.

2. КОГА, КОЙ И КЪДЕ МОЖЕ ДА ПОДАВА СИГНАЛ ЗА ДЕТЕ В РИСК?

2.1 Кога се подава сигнал за дете в риск?

Съгласно Закона за закрила на детето, чл. 7 (1) „Лице, на което стане известно, че дете се нуждае от закрила, е длъжно незабавно да уведоми дирекция „Социално подпомагане”, Държавната агенция за закрила на детето или Министерството на вътрешните работи. (2) Същото задължение има и всяко лице, на което това е станало известно във връзка с упражняваната от него професия или дейност, дори и ако то е обвързано с професионална тайна”.

2.2. Кой може да подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?

От страна на училището всеки един професионалист, работещ в системата на образованието, може да подаде сигнал към отдел „Закрила на детето” по местоживеене на детето. Това може да бъде директор, учител, педагогически съветник, училищен психолог, възпитател, хигиенист и т.н. Сигналът може да бъде подаден от името на училището, на Координационния съвет, като се описва цялата събрана информация по случая. По този начин се действа институционално и се подкрепя учителят, който е установил тормоза и риска за детето. Когато сигналът се отнася за дете в риск, сигналът ще бъде проучен от социалния работник, дори да е подаден анонимно. В случай на подозрение за ситуация на тормоз, всеки служител в училище може да проведе консултация като се свърже с Националната телефонна линия за деца и разговаря с експерт на телефон 116 111

2.3.Къде може да се подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз? Към Държавната агенция за закрила на детето функционира Национална телефонна линия за деца 116 111. Националната телефонна линия за деца предоставя консултиране, информиране и помощ по всякакви въпроси и проблеми, свързани с деца. Към нея при необходимост могат да се обръщат за съдействие и професионалисти. Националната телефонна линия за деца с номер 116 111 е с национално покритие, достъпна от територията на цялата страна, напълно безплатна за обаждащите се, независимо дали звънят от стационарен или мобилен телефон. Тя функционира 24 часа в денонощието. Според Координационния механизъм, в случай че сигналът за насилие бъде приет от някой от визираните органи за закрила – получен от дирекция „Социално подпомагане“/отдел за закрила на детето, Държавната агенция за закрила на детето или Министерството на вътрешните работи, съгласно чл. 7 от Закона за закрила на детето той е длъжен да уведоми за това останалите незабавно до 1 час от регистриране на сигнала, включително по телефон и факс. Сигналът се изпраща в дирекция „Социално подпомагане” по настоящия адрес на детето. Съгласно Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето (чл. 10,

ал. 5) в случаите, отнасящи се до насилие над дете, се разглеждат и анонимни сигнали. Съгласно Координационния механизъм във всеки един отдел „Закрила на детето” при дирекция „Социално подпомагане” началникът на отдела е на разположение, като той определя отговорен социален работник. В отдел „Закрила на детето” определеният отговорен социален работник извършва проверката на сигнала до 24 часа от постъпване на сигнала. При проучването на сигнала социалният работник може да потърси съдействие от страна на училището – информация за детето, за взаимоотношенията му с учениците, впечатленията на учителите, т.е. информация, с която да бъде направена оценка на случая. При проучването на сигнала и предприемането на действия се изисква работа в екип от страна на различни специалисти. От една страна, за да се направи точна оценка, а от друга, за да бъдат съгласувани действията на различните специалисти. В случай че бъде установен риск за детето, то ще бъде отворен случай, т.е. ще бъдат предприети мерки за закрила. Ще бъде изготвен план, в който ще бъдат описани планираните мерки, като социалният работник ще следи за изпълнението на плана. В работата с децата и техните семейства всеки професионалист има своята роля. Ролята на социалния работник е свързана с проучване на семейната среда и предприемане на мерки за закрила. В същото време той има правомощията и ангажимента да консултира родителите, да подпомогне тяхната ангажираност в работата с детето на равнище училище. Социалният работник може да консултира семейството, да насочи родителите и детето към подходящи социални услуги и консултации. Мултидисциплинарният екип на местно равнище следва да си постави единна стратегическа цел, за постигането на която следва да изготви съвместен план за действие с разписани конкретни задачи със срок за изпълнение. Всеки един от посочените по-горе участници в мултидисциплинарния екип набелязва и предлага на останалите от екипа конкретни задачи по случая, които да изпълни, съобразно собствените си правомощия и в съответствие с нормативната уредба. Конкретните задачи за изпълнение следва да бъдат зададени така, че да може всеки участник да действа съобразно оперативната си самостоятелност, като изпълнението на конкретните дейности и задачи бъде подкрепено със съдействието на останалите участници и в същото време това да спомогне за крайния резултат – дългосрочна цел, която трябва да гарантира в най-голяма степен интереса на засегнатото дете. Работата в екип ще даде възможност и за обратна връзка между различните специалисти, работещи с детето и неговото семейство, за успехите или трудностите при изпълнението на планираните цели.

ОСНОВНО УЧИЛИЩЕ
„Св. св. КИРИЛ И МЕТОДИЙ ” гр. Балчик, общ. Балчик, обл. Добрич
адрес: **п. код 9600 ул. „Христо Ботев” №6**
директор: **инж.Кристиана Иванова– тел. 0887589019; *e-mail*: info-800059@edu.mon.bg**

ТОРМОЗЪТ ОТ ВРЪСТНИЦИТЕ В УЧИЛИЩЕ

Уважаеми ученици,
въпросникът, който ви предлагаме, се отнася за тормоза от връстниците в училище.

КАКВО ОЗНАЧАВА ТОРМОЗ ОТ ВРЪСТНИЦИТЕ В УЧИЛИЩЕ?

- **Тормозът от връстниците в училище** се състои в преднамерено лошо отношение на един ученик или група към съученик, който е по-слаб и не може да се защити (да им отговори), например: *дразнят го, обиждат го, подиграват му се, измислят му неприлични прякори, бутат го, удрят го или го ритат, заплашват го, вземат му личните вещи, изнудват го, затварят го в стаята или правят други неприятни неща.*

- **Тормоз** освен това е и разпространението на злобни слухове, клюки и измислици за някого в училище, писането на обидни думи, например в социалните мрежи, качване на снимки, клипове или други неприлични материали, а и когато съучениците нарочно изключват даден ученик от това, което правят , изолират го и дори не искат да говорят с него.

- **Тормоз** означава, когато към даден ученик се отнасят по този начин не само веднъж, а постоянно, в продължение на дълъг период от време.

- **Тормозът** се различава от конфликтите, караниците или схватките в училище, които възникват между връстници с приблизително еднаква сила. При тормоз едната страна е очевидно по-силна от другата, която не може да се защити, да отговори на този, който я тормози.

ВЪПРОСНИК ЗА ТОРМОЗА ОТ УЧЕНИЦИТЕ В КЛАСА

Уважаеми ученици,
въпросникът, който ви предлагаме, се отнася до взаимоотношенията в класа.
Моля отговорете на всеки въпрос. Тук няма правилни и неправилни отговори. От значение е само личното мнение.
Въпросникът е анонимен и не е необходимо да пишете имената си.
БЛАГОДАРИМ ВИ ЗА УЧАСТИЕТО!

ВЪПРОСИ	ОТГОВОРИ	
1. Има ли в класа ученици, към които останалите се отнасят зле: обиждат ги, подиграват им се, блъскат ги грубо или ги удрят, разпространяват за тях клюки, слухове, изключват ги от нещата, които останалите правят заедно?	**1) Да, има.** Общо:…… Момичета:…… Момчета:……..	**2) Не, няма.**
2. Ако има ученици, към които останалите се отнасят зле, колко често се случва това?	**1) Почти всеки ден** **2) От време на време** **3) Рядко**	
3. Има ли в класа ученици, които обичат да помагат на другите, застъпват се за по-слабите, защитават тези, които имат нужда?	**1) Да, има.** Общо:…… Момичета:…… Момчета:……..	**2) Не, няма.**
4. Ако има такива ученици, колко често помагат на другите?	**1) Винаги когато някой има нужда.** **2) Само понякога.** **3) Рядко.**	
5. Има ли в класа ученици, които обичат да командват, да карат другите да правят неща, които не искат, държат се грубо, агресивно и без причина?	**1) Да, има.** Общо:…… Момичета:……	**2) Не, няма.**

	Момчета:……..	
6. Ако има такива ученици, колко често те се държат по този начин?	**1) Почти всеки ден** **2) От време на време** **3) Рядко**	

Ти си:
А) момче
Б) момиче
Навършени години:……..
Клас:…….
дата:…….

ВЪПРОСНИК ЗА ТОРМОЗА ОТ ВРЪСТНИЦИТЕ В УЧИЛИЩЕ

Уважаеми ученици,
след като прочетете всеки въпрос, отбележете верния според вас отговор. Тук няма правилни и неправилни отговори. От значение е само личното мнение.
Въпросникът е анонимен и не е необходимо да пишете имената си.
БЛАГОДАРИМ ВИ ЗА УЧАСТИЕТО!

ВЪПРОСИ	ОТГОВОРИ
1. В твоето училище какво правятучениците, които тормозят другите ученици? ***/Може да отбележиш повече от един отговор./***	1) Блъкат ги, удрят ги. 2) Заплашват ги. 3) Обиждат ги, подиграват им се , измислят им неприлични прякори. 4) Дразнят ги. 5) Вземат им от вещите. 6) Говорят зад гърба им, разпространяват за тях неверни неща, клюки. 7) Настройват другите ученици срещу тях. 9) Искат им пари. 10) Пишат обиди в социалните мрежи, качват неприлични снимки или материали в интернет. 11) Изпращат им заплашителни съобщения. 12) Друго /посочи какво/. ……
2. Къде се случва учениците да бъдат тормозени? ***/Може да отбележиш повече от един отговор./***	1) В класната стая. 2) По коридорите. 3) В тоалетните. 4) Пред бюфета. 5) В двора на училището. 6) На улицата 7) В квартала, пред блока.

	12) Друго /посочи какво/. ……
3. Случвало ли се е теб да те тормозят през тази учебна година в училище?	1) Всеки ден. 2) Няколко пъти в седмицата. 3) Един път в седмицата. 4) Преди 1-2 месеца. 5) През последните 1-2 седмици. 6) До сега не се случвало да ме тормозят
4. Ако се е случвало да те тормозят, кога започна тормоза?	1) Преди 2 година. 2) Преди 1 година. 3) Преди 6 месеца. 4)) Преди 1-2 месеца. 5) През последните 1-2 седмици. 6) До сега не се случвало да ме тормозят.
5. Ако се е случвало да те тормозят, тези, които те тормозиха, бяха?	1) От твоя клас. 2) От други класове. 3) И от твоя клас, и от други класове. 4) До сега не се случвало да ме тормозят.

ТОРМОЗЪТ ОТ ВРЪСТНИЦИТЕ В УЧИЛИЩЕ ВЪПРОСНИК ЗА УЧИТЕЛЯ

Моля, отговорете на поставените по-долу въпроси,като отбележите верните според Вас отговори.

Въпросникът е попълнен от:

Име: ……..……..Фамилия …….

Клас:…… Брой на учениците в класа: …….

От тях:…… момчета и ……. Момичета

ВЪПРОСИ	***ОТГОВОРИ***	
1. Има ли в класа Ви деца,които са тревожни,неуверени,изолирани,без приятели?	1) Да,има. Общо: ……. Момчета: …… Момичета:…….	2) Не, няма.
2. Ако има такива деца, как се отнасят останалите към тях? (Може да посочите повече от един отговор.)	1) Не им обръщат внимание. 2) Изключват ги от нещата,които правят заедно. 3) Обиждат ги, дразнят ги или им се подиграват. 4) Държат се грубо с тях,блъскат ги,удрят ги.	
3. Ако в класа има деца,към които останалите се отнасят зле, кога за пръв път го забелязахте?	1) През миналата учебна година. 2) През тази учебна година. 3) През последния месец. 4) Съвсем скоро.	
4. Ако имате предвид колко чести и колко сериозни са нещата, които се случват с тези деца, как бихте ги определили?	1) Като жертви на тормоз. 2) Към момента не са, но биха могли да се превърнат в такива. 3) Става въпрос по-скоро за безобидни неща, типични за отношенията между връстници.	
5. Ако в класа има деца, към които	1) Да, тези деца се нуждаят от помощ, за да	

останалите се отнасят зле, необходима ли е специална интервенция от страна на възрастния?	се интегрират успешно в групата. 2) Проблемите не са толкова сериозни, в такива случаи е по-добре децата сами да решават проблемите помежду си.	
6. Има ли в класа деца, които са импулсивни, със слаб самоконтрол, лесно се разгневяват, бурно реагират, ако останалите им пречат?	1) Да, има. Общо:……. Момчета:…….. Момичета:…….	2) Не, няма.
7. Ако има такива деца, как се отнасят останалите към тях?	1) Избягват ги или се опитват да не им обръщат внимание. 2) На свой ред реагират агресивно, което създава конфликти и напрежение в класа.	
8. Ако имате предвид колко чести и колко сериозни са нещата, които се случват, как бихте определили тези деца?	1) Като агресори, на които останалите на свой ред отмъщават. 2) Към момента не са такива, но биха могли да се превърнат в агресори, на които останалите отмъщават. 3) Става въпрос по-скоро за безобидни неща, типични за отношенията между връстници.	
9. Ако в класа има деца с не овладяно, импулсивно поведение,необходима ли е специална интервенция от страна на възрастния?	1) Да, тези деца се нуждаят от помощ, за да се интегрират успешно в групата. 2) Проблемите не са толкова сериозни, в такива случаи е по-добре децата сами да решават проблемите помежду си.	
10. Има ли в класа деца, които обичат нарочно до дразнят и да се подиграват на другите, опитват се да доминират, държат се грубо, агресивно и без видима	1) Да, има. Общо:…… Момчета:…… Момичета:…….	2) Не, няма.

причина?		
11. Ако в класа има такива деца, бихте ли определили действията им като тормоз, т.е. целят да причинят страдание на очевидно по-слабо от тях дете, като действията се повтарят многократно, за продължителен период от време.	1) Да, действията им могат да се определят като тормоз над връстниците. 2) Към момента не са такива,но в перспектива могат да прераснат в тормоз. 3) Става въпрос по-скоро за безобидни неща, типични за отношенията между връстници.	
12. Ако в класа има деца, които обичат да дразнят, да се подиграват на другите, да доминират и да се държат агресивно и без видима причина, необходима ли е специална интервенция от страна на възрастния?	1) Да, тези деца се нуждаят от помощ, за да се интегрират успешно в групата. 2) Проблемите не са толкова сериозни, в такива случаи е по-добре децата сами да решават проблемите помежду си.	